

[Anden næstformand.]

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgs prøvelse, for at hun kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af et valg.

Ordføreren for udvalget til valgs prøvelse (Lis Groes): I skrivelse af 13. d. m. anmodede folketingsmand Niels Matthiasen om orlov på grund af udsendelse i offentligt hverv, og i sit møde i dag har det høje ting meddelt den ønskede orlov og vedtaget at indkalde stedfortræderen. Der er ingen stedfortrædere for socialdemokratiet i Københavns amtskreds, hvor det ærede medlem hr. Niels Matthiasen er valgt, hvorfor det nu ledige mandat ifølge den af indenrigsministeriet udarbejdede stedfortræderliste skal overføres fra Københavns amtskreds til Sorø amtskreds, hvor første stedfortræder er overbetjent Richardt Lykke Jørgensen, der har meddelt, at han er villig til midlertidigt at tage sæde i folketinget i anledning af nævnte orlov.

Udvalget til valgs prøvelse har herefter holdt møde, og efter at have gennemgået stedfortræderlisten og de øvrige dokumenter indstiller udvalget enstemmigt, at overbetjent Richardt Lykke Jørgensen godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra den 14. d. m. at regne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Udvalgets indstilling om godkendelse af overbetjent Richardt Lykke Jørgensen som midlertidigt medlem af folketinget fra den 14. december d. å.

vedtoges enstemmigt med 112 stemmer.

Den første sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om ændring af folketingets forretningsorden.

(Betænkning og indstilling fra udvalget for forretningsordenen findes i tillæg B. sp. 65).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der stillet følgende ændringsforslag:

Af *Johan Asmussen, Bækgaard, Iver Poulsen, Rimstad og Østergaard:*

Til § 1.

Efter nr. 11 indsættes som nyt nummer:

„00. Efter § 8, stk. 5, indføjes som nyt stykke:

„Stk. 0. Ethvert medlem af folketinget har ret til at overvære udvalgenes møder som tilhører. Undtagelse herfra kan gøres, når dette i særlige tilfælde vedtages af det pågældende udvalg.“

Bemærkninger.

Arbejdet i udvalgene er ifølge sagens natur et led i selve folketingets arbejde, der kun af praktiske grunde må udføres af et udvalg.

Ethvert folketingsmedlem bør principielt have mulighed for som tilhører at følge udvalgsarbejdet for derved at skaffe sig det samme grundlag for sin stillingtagen i tinget som de kolleger, der indvælges som egentlige medlemmer af udvalgene.

En sådan ordning forekommer ganske selvfølgelig og betragtes da også således i andre vesteuropæiske parlamenter.

Særlig for folketingets vedkommende ville den foreslåede regel afbøde de urimelige og udemokratiske konsekvenser af, at et parti, der ikke har mandater nok til efter forholdstalsmetoden at blive repræsenteret i noget ordinært 17 mands udvalg, afskæres fra den viden om udvalgsarbejdet, som medlemmerne af alle andre partier har adgang til igennem deres udvalgsrepræsentanter.

Af bemærkningerne til forslaget fremgår, at man har overvejet — og formuleret — en bestemmelse, hvorefter der skulle kunne gives repræsentanter for presse, radio og TV adgang til udvalgmøder. Uanset om man i øvrigt vil finde en sådan regel rimelig, ville konsekvensen heraf blive, at offentlighedens repræsentanter fik adgang til sådanne møder, men ikke folketingets egne medlemmer, bortset fra selve udvalgsmedlemmerne. Noget sådant ville forekomme åbenbart urimeligt og i virkeligheden endnu mere diskriminerende, end det allerede er under de nuværende forhold, hvor medlemmerne af „ikke-udvalgsberettigede“ partier i udstrakt grad er henvist til at skaffe sig deres viden om, hvad der passerer i udvalgene, fra presse, radio og TV.

Forslaget til folketingsbeslutning og ændringsforslagene sattes til forhandling under ét.

Bomholt: Siden folketingets forretningsorden i 1953 blev bragt i overensstemmelse med den nye grundlov, er den kun blevet revideret på enkelte punkter. Mere omfattende ændringer har nok fra tid til anden været på tale, men uden at planerne herom har ført til praktiske resultater.

Først nu er det efter indgående og langvarige forhandlinger i udvalget for forretningsordenen lykkedes at nå frem til en reformplan, som hele udvalget har kunnet samles om, og hvis gennemførelse skulle betyde en tiltrængt forbedring af de former, hvorunder lovgivningsarbejdet foregår her på Christiansborg.

Ikke alle de reformer, som udvalget i den senere tid er nået til enighed om, har fundet udtryk i det foreliggende forslag. Flere af dem angår bevillingsspørgsmål, som ligger uden for forretningsordenens domæne. Men de ændringer i forretningsordenen, som der her skal tages stilling til, er omfattende nok endda; talmæssigt drejer det sig om ikke færre end 64 punkter. Et meget stort antal af dem angår dog småændringer af tydeliggørende eller redaktionel karakter, som man har benyttet lejligheden til at tage med, når der her alligevel skulle foretages en almindelig revision af forretningsordenen.

Jeg skal indskrænke mig til at omtale nogle af de mere betydende ændringer, som vi er enedes om. Under udvalgets forhandlinger har spørgsmålet om en forøgelse af antallet af stående udvalg spillet en fremtrædende rolle. Man er efter langvarige forhandlinger enedes om til listen over stående udvalg i § 7 at føje 2 nye: et boligudvalg og et udvalg for undervisning og uddannelse. Begge disse udvalg skal have 17 medlemmer, men yderligere gives der hvert af de i udvalget repræsenterede partier ret til at udpege en stedfortræder. Det betyder, at der med de nuværende partiforhold vil kunne vælges 5 stedfortrædere pr. udvalg.

Efter forslaget kan et udvalgsmedlem midlertidigt og uden formaliteter af nogen art overlade sin plads i udvalget til den stedfortræder, som det pågældende parti har udpeget. Man har herved, navnlig til fordel for de mindre partier, villet tilføre ordningen

en vis smidighed, der også må ventes at ville formindske behovet for udskiftning af udvalgsmedlemmer.

Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg — det gælder også mit parti — meget gerne havde set, at man var gået et skridt videre i retning af stående udvalg. I næsten alle andre parlamenter arbejdes der overvejende — nogle steder så at sige udelukkende — med stående udvalg modsat herhjemme, hvor vi efter min mening alt for længe har holdt fast på de talrige særlige udvalg, hvis mødetider jævnligt overlapper hinanden, og hvis arbejdsform udelukker den arbejdsdeling, hvis fordele jeg ved mange lejligheder har peget på.

De stående udvalg findes, hvad der er grund til at gøre opmærksom på, i samtlige andre nordiske parlamenter, og denne nordiske linje træder klart frem i Nordisk Råd. Vi har faste udvalg herhjemme i samtlige kommunalbestyrelser og amtsråd og i de fleste større erhvervsorganisationer. Adskillige medlemmer af forretningsordensudvalget har imidlertid udtalt frygt for, at systemet, om det blev gennemført i større omfang, ville føre til en for vidtgående specialisering, ligesom der lægges vægt på i hvert enkelt tilfælde at bevare en vis frihed ved sammensætningen af det udvalg, der skal behandle en sag. Fra alle sider har man imidlertid tillagt det stor betydning, at udvalgets indstilling ikke mindst på dette punkt blev enstemmig, og resultatet af forhandlingerne er altså blevet de to nye stående udvalg, som hver for sig dækker store, meget betydningsfulde områder. Den videre udvikling må så afhænge af, hvilke erfaringer man gør efter den nye ordnings ikrafttræden, der for de nye udvalgs vedkommende foreslås udskudt til begyndelsen af næste folketingsår, mens den reviderede forretningsorden i øvrigt skal træde i kraft allerede fra 1. januar 1966.

Vedrørende udvalgsordningen foreslås tilføjelse af ændring, at en forslagsstiller, hvis parti ikke er udvalgsberettiget, skal have adgang til at deltage i udvalgsbehandlingen af sit eget forslag, dog uden stemmeret. Det er en ændring, som synes rimelig, og som alle har sluttet sig til.

Jeg vender mig derefter til taletidsreglerne. De foreslås på flere punkter strammet, dog således at formanden som hidtil vil

[Bomholt.]

kunne dispensere, hvad der jo nok i noget forøget omfang bliver brug for efter de ændrede reglers gennemførelse.

Til mundtlig fremsættelse af et lovforslag eller forslag til folketingsbeslutning må efter forslaget kun anvendes 10 minutter mod tidligere en halv time. Det er en beskæring, som vi har fundet fuldt ud forsvarlig i betragtning af, at enhver forslagsstiller kan benytte den skriftlige fremsættelsesform, for hvilken der ikke gælder nogen begrænsning. Efterhånden hører det i øvrigt til undtagelserne, at forslag fremsættes mundtligt, hvad jeg ikke skal beklage.

Taletiden ved første behandling af almindelige lovforslag foreslås også beskåret. Jeg skal nævne, at ordførerne i første omgang må klare sig med 10 minutter hver, mens de hidtil har haft 20 minutter til disposition. Man understreger herved forretningsordens bestemmelse om, at talerne ved første behandling skal holde sig til de principielle synspunkter og afholde sig fra at komme ind på enkeltheder, som det desværre alt for ofte sker. Første behandling har navnlig sin betydning ved at bidrage til, at den offentlige diskussion om sagen kommer i gang. Men det er ikke heldigt, at partierne på et så tidligt stadium lægger sig fast på standpunkter, som det senere kan være vanskeligt for dem at forlade, uanset hvilke oplysninger der kommer frem. Jeg ser her bort fra de forslag, der er så ligetil, at de kan gennemføres uden udvalgsbehandling.

En tilsvarende beskæring af taletiden foretages ved anden behandling af almindelige lovforslag og ved de politiske debatter. Jeg finder særlig anledning til at nævne, at ordførerne ved åbningsdebatten og lignende debatter fremtidig kun får tildelt en halv time i første omgang mod tidligere en time. Det kan synes drastisk, men vi må huske, at der nu er 7 partier her i salen, og at også repræsentanterne for de fjernere rigsele ofte har noget på hjerte, når regeringens almindelig politik er til forhandling. I forvejen er der i øvrigt en tendens til ikke at udnytte den lange taletid fuldt ud. Ved den foreslåede beskæring vil der, selv i betragtning af formandens dispensationsbeføjelse, kunne op-

nås en væsentlig tidsbesparelse, som skulle gøre det muligt at få selv store debatter gennemført på få dage, og uden at møderne bliver alt for langstrakte og trættende. De specialdebatter, som i de sidste år er indgået i finanslovdebatten i begyndelsen af december, vil man formentlig fortsætte med i de kommende år. Til gengæld har den ugentlige spørgetid efterhånden afløst finanslovdebatten for meget lokalt stof.

Spørgetiden er i det hele taget kommet til at indtage en fremtrædende plads på folketingets ugeplan, til dels vel som følge af den interesse, fjernsynet viser disse aktuelle spørgsmål og svar, der skal afvikles på forholdsvist kort tid, og som derfor opfordrer til koncentration, koncentreret fremstilling, hvad det ganske vist ofte kniber med. Jo flere spørgsmål, der stilles, des nødvendigere bliver det imidlertid, at man fatter sig i korthed. Der afsættes derfor efter nyordningen kun 2 minutter til spørgsmålenes mundtlige begrundelse, som endda helt vil kunne udelades, hvis spørgeren ledsager sit spørgsmål med en skriftlig begrundelse, hvad han har ret til at gøre i alle tilfælde.

Det er efterhånden blevet almindeligt, at der også uden for tingets mødeperioder stilles ministre spørgsmål, som da må besvares skriftligt. Denne skik, der vist nok er noget for Danmark enestående, kan have sine ulemper i en ferietid, men der er ingen planer om at lægge hindringer i vejen for den. Kun foreslås det ud fra praktiske hensyn, at der skal være en kort periode inden det nye folketingsårs begyndelse, i hvilken spørgsmål ikke kan indgives til skriftlig besvarelse. Videbegærligheden må så holdes i tømme de 2-3 uger, det kan komme til at dreje sig om.

Reglerne i § 27 om citater har ofte givet anledning til misforståelser. Som bestemmelsen nu foreslås affattet, behøver man ikke mere at indhente formandens tilladelse til få og korte citater, men formanden bevarer sin ret til at gribe ind, hvis en taler ikke selv pålægger sig en rimelig begrænsning. Reelt er der ikke noget nyt heri.

Derimod tror jeg, det vil kunne få en vis betydning i retning af at gøre de politiske debatter mere afvekslende og levende, at man som foreslået fjerner nogle begrænsninger i § 28 vedrørende adgangen til at opnå

[Bomholt.]

korte bemærkninger. Efter forslaget skal der kunne åbnes for en udveksling af korte bemærkninger allerede efter ordførernes første omgang. Forslag om efter nordisk mønster at give adgang til længere replikker på f. eks. 5 minutter under politiske debatter har været overvejet, men blev henlagt, da man mener at kunne klare sig med de nye regler om korte bemærkninger.

Kapitlet om folketingets administration er omredigeret, men der er ikke større realiteter i de foreslåede ændringer, som bl. a. drager konsekvensen af, at folketinget har måttet følge med i den almindelige udvikling, hvorefter nye medarbejdere i stigende omfang ansættes på overenskomstbasis.

På et enkelt område er der ikke opnået enighed i udvalget. Det gælder med hensyn til, om betegnelsen det ærede medlem og den højtærede minister skal bevares som obligatorisk eller gøres valgfri. Et flertal, hvortil jeg selv hører, holder på valgfriheden, men andre ønsker den bestående ordning bevaret, og vi har da fundet det naturligt, at afgørelsen træffes ved en afstemning her i salen. Med henblik herpå har flertallet stillet et ændringsforslag, som det er min hensigt at sætte til afstemning forud for hovedforslaget, hvis bestemmelser der er enighed om.

Sagen er måske ikke stor, men den har dog vakt en del interesse ude i befolkningen. Til forklaring af mit personlige standpunkt kan jeg sige, at udtrykket det ærede medlem blev tidligere anvendt i tilknytning til valgkredsen, f. eks. det ærede medlem for Vardekredsen. Det var ikke så meget den pågældendes personlige ære, man hyldede, som det var valgkredsens vælgere, hvis valg opfattedes som en æresbevisning. Ved forholdstalsvalgets indførelse i 1918 var der uenighed i tinget om den fremtidige betegnelse, og denne uenighed har holdt sig i de efterfølgende år indtil nu; dengang halverede man betegnelsen og nøjedes med første halvdel: det ærede medlem. Det er blevet sagt, at udtrykket det ærede medlem bør opretholdes for at lægge en dæmper på en meningsudveksling af for personlig karakter. Så ringe er vi nu heller ikke her i det høje ting.

I mine formandsperioder har der praktisk

talt ikke været personligt sårende angreb i tinget, og navnlig ikke efter indførelsen af radio og fjernsyn; tiden selv er blevet en anden. Den almindelige befolkning står fremmed over for udtrykket. Begrebet ære, et stort ord, er løftet ud af hverdags sproget og anvendes kun ved særlig højtidelige lejligheder i anledning af betydningsfuld indsats eller ved død og begravelse, „ære og fred over mindet“. Når jeg, der gerne yder traditionen en betydelig plads, trods alt må mene, at vi bør forlade den hidtidige betegnelse, skyldes det den opfattelse, at vort sprog er skønnest, når det er rent og klart uden klunker og ydre, påhængt pynt. Udtrykket føles som en trættende kliché, der ikke har forbindelse med det liv, vi lever i dag. Jeg bør vel tilføje, at i de øvrige nordiske parlamenter og Nordisk Råd henvender medlemmerne sig til formanden, hvorved man undgår en for pågående henvendelse til det enkelte medlem i salen. Det enkelte medlem omtales i tredje person, hvilket medfører en forhåndshædning over imod det saglige.

Det ændringsforslag, det ærede medlem hr. Johan Asmussen m. fl. har stillet, har udvalget ikke kunnet tiltræde, bl. a. fordi der er snævre grænser for, hvad et 2-5 mands parti kan overkomme i de over 100 ad hoc-udvalg, som fortsat skal nedsættes. Man har taget hensyn til de små, såkaldt ikke-udvalgsberettigede partier ved at give dem adgang til udvalg, hvor deres egne forslag behandles, men mener altså ikke på nuværende tidspunkt at kunne gå videre.

Efter denne redegørelse for hovedpunkterne i det, som foreslås vedrørende forretningsordenen, skal jeg kort omtale nogle beslutninger, der er truffet i tilslutning hertil.

For det første er det vedtaget, at folketinget efter indstilling fra partierne ansætter et antal kontormedhjælpere, som stilles til rådighed for partisekretariatene. Efter de vedtagne regler vil de mindste partier hver få ret til en halvdagsbeskæftiget medhjælper og de øvrige partier til 1, 2, 3 eller 4 heldagsbeskæftigede efter partiernes størrelsesforhold. Videre er det vedtaget, at folketingssekretariatet skal udbygges, således at der bliver 6 akademisk uddannede medarbejdere til rådighed for udvalgsarbejdet mod hidtil 4. Det er hensigten, at disse

[Bomholt.]

udvalgssekretærer skal specialisere sig på hvert sit område efter en plan, som praktiske hensyn dog kan gøre det nødvendigt fra tid til anden at ændre ved. Sammenlignet med, hvad der i andre parlamenter ydes medlemmerne af sekretær- og skrivehjælp, er det kun beskedne beløb, der bliver tale om for Danmarks vedkommende; jeg skal blot henvise til den omfattende informationstjeneste, som Sveriges Riksdag efterhånden har opbygget, jævnsides med at medlemmerne har adgang til skrivehjælp og nu efter et foreliggende forslag yderligere skal have bevilget 720.000 svenske kroner til deres sekretariater. I Norge stilles der kontormedhjælpere til rådighed for partierne efter lignende regler som de nu vedtagne danske.

For Danmarks vedkommende tror jeg imidlertid, der inden for partierne er relativ tilfredshed med den vedtagne ordning, som alle i udvalget for forretningsordenen har kunnet samles om. Der ydes herigennem partierne en stærk tiltrængt bistand, som sammen med den foreslåede revision af forretningsordenen tør betegnes som et vigtigt skridt i retning af at skabe rimeligere arbejdsvilkår for folketinget. I tilslutning hertil skal også nævnes de bestræbelser, der udfoldes for at skaffe flere værelser frem til medlemmerne.

Endnu kan der være grund til at pege på den aftale, som udvalget siden 1962 har haft med statsministeren om, at lovforslag, der ønskes færdigbehandlet inden samlingens slutning, så vidt muligt skal være fremsat senest den 15. marts. Denne aftale har efter min opfattelse virket efter sin hensigt, og jeg anser det for meget ønskeligt, at den opretholdes i de kommende år.

Med henblik på at opnå en jævnere fordeling af folketingets arbejdsstof har jeg yderligere på baggrund af forhandlinger herom i udvalget henledt statsministerens opmærksomhed på betydningen af, at forængelseslovforslag fremsættes allerede i folketingets første måneder, hvad stats-

ministeren ganske har kunnet tiltræde. I indeværende samling har bestræbelserne på at få arbejdsstoffet tidligt frem givet, synes jeg, gode resultater; folketinget har i de forløbne måneder været så jævnt beskæftiget, at der skulle være gode udsigter til, at arbejdspresset bliver noget mindre end sædvanligt i de travle forårsmåneders.

Jeg skal slutte med at sige, at der i udvalget har været fremsat adskillige tanker til overvejelse, som det ville føre for vidt at komme ind på her. Nogle af dem er kortelig omtalt i udvalgets betænkning, som jeg også henviser til med hensyn til enkeltheder i ændringsforslagene og forslagenes nærmere begrundelse.

Jeg anbefaler hermed de af udvalget for forretningsordenen og dets flertal stillede forslag til en velvillig og hurtig behandling.

From: En af reformerne i dette forslag er, at taletiden i folketinget nedsættes. Dette hilser jeg med al mulig tilfredshed, og jeg mener derfor også, at det må være min opgave ved denne lejlighed at prøve på at leve op til det smukke formål. Ikke mindst ved onsdagsspørgsmålene synes jeg det er påkrævet. Lysten til at spørge tager til, og jeg er enig med den højtærede formand i, at mange ikke rigtig har lært begrænsningens kunst i motiveringen. Spørgetiden som institution, om jeg må kalde den sådan, skulle efter min mening nødtigt udhules, for jeg tror, den er særdeles nyttig derved, at den giver medlemmerne mulighed for at tage aktuelle emner op omgående, og jeg vil gerne fremhæve, at der intet er i de foreslåede begrænsninger, der hindrer, at dette princip videreføres.

I øvrigt ser jeg ikke nogen grund til at opholde mig ved alt det, vi er enige om, men jeg vil gerne knytte et par bemærkninger til flertallets ændringsforslag om tiltaleformen i folketinget. Diskussionen herom er jo langt fra ny, og argumenterne pro et contra er almindelig kendte. Jeg skal derfor nøjes med at anbefale folketinget at opretholde det bestående. Jeg erkender, at folketingets

[From.]

værdighed afhænger af meget andet end tiltaleformen; men folketinget er nu engang folketinget, og jeg er tilhænger af en vis standard i den sal, hvor en lov bliver til, ligesom i retssalen, hvor man kan komme til at stå til regnskab, hvis man ikke holder sig loven efterrettelig. Jeg tror ganske vist ikke, der går splinter af folketinget, hvis ændringsforslaget bliver vedtaget; men jeg er bange for, at hvis vi først begynder at slække på kravet nu, så skal vi vel snart til at gå et skridt videre. Jeg ville i hvert fald være meget ked af, hvis vi først kom så langt ud, at vi skulle til at sige du og Julius. Jeg er bange for, at hvis man først rækker en vis mand en lillefinger, så går det som så ofte før.

Nu er det jo sådan, at vi meget vel kan ændre folketingets forretningsorden og dermed bidrage til en mere effektiv arbejdsform; men det helt afgørende for mig er vel til syvende og sidst, at folketingets formand har det for øje i den daglige tilrettelægning, og at folketingets medlemmer arbejder positivt og individuelt med. Med andre ord: det endelige resultat afhænger først og fremmest af folketinget selv.

Ændringsforslaget uden for betænkningen om medlemmernes ret til at overvære udvalgs-møderne må jeg fraråde. Jeg anbefaler altså forslaget til folketingsbeslutning til vedtagelse, og jeg advarer imod de to ændringsforslag. Jeg takker derimod folketingets formand for det initiativ, som formanden har taget, og jeg tror, at den højtærede formand er villig til at dele æren med det ærede medlem hr. Erik Eriksen, der vel før nogen anden har rejst denne debat.

Thestrup: På mit partis vegne kan jeg give tilslutning til det foreliggende forslag om ændringer i forretningsordenen bortset fra et enkelt punkt, det af flertallet stillede forslag om en ændring af § 26 vedrørende tiltaleformen, hvor mit parti ønsker at fastholde de nuværende regler.

Jeg kan tilslutte mig den redegørelse for ændringerne og den begrundelse for dem, som den højtærede formand, det ærede medlem hr. Bombholt, har givet. Jeg tror, at de stillede forslag er velegnede til at skabe den effektivisering af udvalgsarbejdet og den koncentration og uddybning af debat-

terne, som det har været det vigtigste formål med ændringerne at få. Afkortningen af taletiderne, nye faste udvalg, forøgelsen af sekretærens antal og kontorhjælp til partierne vil efter min mening bidrage her-til.

Jeg tillader mig at gøre opmærksom på det stykke i betænkningen, der handler om udvalgenes adgang til at indhente udtalelser fra sagkyndige. Det fremgår heraf, at man er enig om, at udvalgene selv bestemmer, hvorvidt de vil gøre det, noget, der også er ganske naturligt ud fra reglen om folketingets ret til selv at bestemme.

Mit parti kan derimod ikke tiltræde det af et flertal stillede forslag om en ændring af tiltaleformen, og jeg kan vedrørende begrundelsen herfor henvide til det, som det ærede medlem hr. From for et øjeblik siden anførte her fra denne talerstol.

Mit parti kan heller ikke tiltræde det ændringsforslag, der er stillet af det ærede medlem hr. Johan Asmussen m. fl. vedrørende forretningsordenen § 8, og jeg kan også herom tilslutte mig det, som det ærede medlem hr. From har udtalt.

Skytte: Også folketingets forretningsorden trænger en gang imellem til en justering, så vi kan søge at tilrettelægge arbejdet i det høje ting på en sådan måde, at tinget kan røgte sit arbejde så praktisk som muligt og i overensstemmelse med den stadigt stigende arbejdsbyrde her i tinget. Jeg kan derfor tilslutte mig ændringen af folketingets forretningsorden som foreslået og kan i alt væsentligt henholde mig til de bemærkninger, dette tings højtærede formand fremsatte som ordfører for et øjeblik siden.

Må jeg med hensyn til de ændringsforslag, der er stillet, tilføje, at jeg har meget sympati for det ændringsforslag, der er stillet uden for betænkningen af de uafhængige, idet jeg principielt er tilhænger af, at ethvert medlem af folketinget skal have ret til at overvære udvalgenes møder. Nu er der jo i det foreliggende forslag om ændring af forretningsordenen en tilnærmelse hertil selv om det ikke dækker fuldt ud. Jeg har i det forberedende arbejde lagt overordentlig vægt på, at den forretningsorden, som blev resultatet, i så høj grad som muligt var udtryk for enstemmighed eller for meget stærk tilslutning her i tinget; jeg vil derfor

[Skytte.]

ikke stemme for ændringsforslaget, som det foreligger her, men vil altså udtale, at jeg i og for sig synes, vi må stræbe lidt i den retning, måske stærkere, end vi har gjort hidtil.

Med hensyn til ændringsforslaget om tiltaleformen her i tinget, vil jeg gerne melde mig som absolut tilhænger af, at der i et lands parlament skal være en vis form. Det er ikke en tilfældig forsamling, det er den fineste forsamling i et folkestyret land, og det skal vi tage hensyn til også ved arbejdets tilrettelæggelse og ved tiltaleformen. Når det er sagt, skal jeg tilføje, at det ikke for mig fører med sig, at vi skal stivne i de tilvante former. Det gør vi da heller ikke på andre områder; der sker jo da en stadig ændring både i læse- og skriftsproget, bare for at nævne det som eksempel. Derfor er jeg tilhænger af, at den tiltale, vi anvender her i tinget, kommer mere i overensstemmelse, om jeg må sige det sådan, med den tid, vi lever i. Det er min og min partifælle det ærede medlem hr. Kirkegaards begrundelse for at være medforslagsstiller til forslaget om den ændrede tiltaleform: Jeg skylder at tilføje, at jeg tror, vi er i mindretal i vor folketingsgruppe, men det vil give sig udtryk ved afstemningen, hvordan stillingen er.

Jeg skal med disse ord anbefale det foreliggende forslag til vedtagelse og anbefale, at man stemmer for ændringsforslaget om en ændret tiltaleform.

Poul Dam: Da mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Morten Lange, er blevet forhindret i at komme til stede, skal jeg på hans og mit partis vegne sige nogle få ord.

Jeg beklager at måtte sige, at jeg glæder mig over at have fået denne lejlighed — altså jeg glæder mig over, at det ærede medlem hr. Morten Lange ikke er her, for det giver mig mulighed for som et af de menige medlemmer i dette ting at takke den højtærede formand og takke udvalget for forretningsordenen for det meget grundige og meget dygtige arbejde, der er blevet udført med de spørgsmål, der behandles i betænkningen, og som den højtærede formand omtalte i sit indlæg her for lidt siden.

Vi ville gerne have haft flere forbedringer indført, vi ville gerne have set nogle flere af

de stående udvalg, som folketingets formand har arbejdet så energisk for, men dette er jo en begyndelse, og så må man se, hvordan erfaringerne bliver.

I øvrigt glæder det mig, hvis ændringerne i taletidsreglerne og de andre regler skulle føre til, at folketingets forhandlinger kunne få en mere levende form. Jeg må indrømme, at det forekommer mig ikke helt ubegrundet, hvis man i pressen og i offentligheden i øvrigt en gang imellem synes, at folketingets forhandlinger er vel kedelige. Hvis dette forslag kan ændre på det, så er det jo væsentligt, men det må indrømmes, at til syvende og sidst er det jo ikke spørgsmålet om, hvor længe der tales, men hvad der siges, der afgør, om det er kedeligt, det, der foregår i folketinget. Den store reform, som efter min mening ville være nødvendig, er der vel ikke noget at gøre ved, den, at man gik tilbage til det gamle system, hvor medlemmerne talte fra deres pladser. Talerstolen her er fornem og vel snedkereret, men den har den ubehagelige egenskab, at den klæber til en hel del mennesker, så de ikke kan komme ned herfra.

Med hensyn til omtaleformen — jeg bemærkede, at flere af de tidligere ordførere betegnede det som tiltaleformen, men det må jo være en misforståelse, for medlemmerne må jo ikke tiltales — vil jeg blot sige, at vi går ind for det forslag, der er stillet af et flertal i betænkningen. Samtidig vil jeg tilføje, at jeg altid har været noget charmeret af den engelske form, ikke dette med at nævne medlemmerne efter deres valgkredse, for det kunne være lidt vanskeligt at sige det ærede medlem på det tredje tillægsmandat fra en eller anden amtskreds, men dette, at man har særlige betegnelser for militære medlemmer og for særlig højt uddannede mennesker, og fristelsen til at komme til at sige det tapre medlem hr. Erik Kragh eller det lærde medlem hr. Johan Asmussen er jo næsten ikke til at bære.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale betænkningen — ja, undskyld, jeg har glemt at tage stilling til det forslag, der er stillet af det ærede medlem hr. Johan Asmussen m. fl. Vi har også nogen sympati for det, men vi tror, at det i øjeblikket ikke vil være praktisk at gennemføre det, og vil derfor stemme imod det.

Johan Asmussen: Ja, så barslede bjerget altså med en række mere eller mindre små mus, i hvert fald ikke det store dyr i åbenbaringen. Men jeg tror jo heller ikke, det er sidste gang, det høje ting har sin egen forretningsorden til behandling. Når man har lejlighed til at sammenligne en række andre parlamenters forretningsordener og ser, hvor udførlige og meget grundigt udarbejdet de er og mere eller mindre elegant udstyret, så gør vor lille, grå tryksag jo et ganske overordentlig prunkløst indtryk, hvad jeg i og for sig ikke har så meget imod. Der er jo ikke tvivl om, at noget af det, der falder udlændinge mest i øjnene som dansk charme, er den formløshed, som præger os på næsten alle områder. Den har en vis charme, men som alle andre former for charme kan den også rumme en vis fare. Der var engang en meget klog mand — han var selv en formens mester, selv om han ikke var bange for at vove sig ud i chokerende formløsheder — som sagde til mig: jeg hader formalisme, men jeg elsker form! Og jeg tror i grunden, at det ikke er helt tosset at anlægge netop den linje, når det drejer sig om at fastlægge regler netop for det høje folketing.

Jeg kommer derved straks ind på det spørgsmål, som har været berørt af alle de foregående ærede ordførere, nemlig omtaleformen „det ærede medlem“ og „den højtærede minister“. Når denne form er blevet kritiseret, er det navnlig sket med henvisning til, at det i radio og fjernsyn kan virke fremmedartet, irriterende og måske somme tider en smule pudsigt, når betegnelsen det ærede medlem kommer ustandseligt, måske flere gange i en sætning om den samme. Jeg erkender, at der er noget om denne betragtning; den er i hvert fald værd at tage med i overvejelsen. På den anden side er der lige så meget grund til den største varsomhed med at forlade en sådan form, som kan tjene et nyttigt formål. Jeg skal ikke gentage de argumenter, som vi alle kender, for, hvad der kan tale for at bevare den. Men jeg vil ligesom — jeg tror, det var det ærede medlem hr. From — henvise til, at det i vore domstole alle dage har været skik og er det den dag i dag og formentlig aldrig vil blive anderledes, at man tiltaler retten med „den høje ret“, „den høje dommer“, og man tiltaler sin modpart med „den ærede

modpart“, „den ærede kollega“. Jeg tror, ingen drømmer om at ændre det. Det giver et minimum af form og ramme om det, der foregår i en retssal. På samme måde mener jeg, at det vil være rigtigt principielt at bevare det minimum af form og ramme, som ligger i den lille form „det ærede medlem“.

Når flertallets ændringsforslag på dette punkt har ordlyden i slutningen:

„Dog kan — i eller uden forbindelse hermed — også betegnelsen det ærede medlem anvendes“,

så ligger der naturligvis deri en vis imødekommethed over for ønsket om form; men jeg tror da i hvert fald, vi må se i øjnene, at hvis det bliver vedtaget, så forsvinder, jeg havde nær sagt „det ærede medlem“, så forsvinder omtaleformen „det ærede medlem“ i løbet af kortere eller længere tid, for så vil det nemlig først for alvor komme til at virke komisk, at man bruger ordet, når det ikke er en forskrift. Skal man vælge mellem dette ændringsforslag fra flertallets side, som i realiteten betyder en afskaffelse, og de nugældende regler, så må vi fra mit partis side stemme imod ændringen.

Jeg vil dog gerne i og for sig for egen regning foreslå, at man overvejer, om man ikke kunne tænke sig den ordning, at man siger, at første gang den pågældende omtales i en tale, skal man anvende benævnelsen det ærede medlem o. s. v. Ved senere omtale kan benævnelsen „det ærede medlem“, henholdsvis „den højtærede minister“, undlades. Et sådant system ville stemme med almindelige regler for høffig og naturlig omgangstone. Hvad enten det er en kaptajn eller en kontorchef eller en greve, man taler med, så er det naturlig høffighed første gang at bruge titlen og senere at lade være med det, ikke som i gamle dage ustandseligt at titulere, men netop at begynde med det og måske flette det ind nu og da senere. Mon det ikke kunne tænkes, og mon det ikke ville være rimeligt, at man kunne mødes på et sådant grundlag?

Når det gælder folketingets værdighed, så er det jo imidlertid her som på næsten alle områder ikke det ydre, det kommer an på, selv om det ydre ikke må negligeres, for så vidt det kan dække over den indre form. Den sande værdighed lige så vel som skønheden skal jo komme indefra. Den

[Johan Asmussen.]

skal komme fra det arbejde, der gøres, og lyse ud af den måde, hvorpå det gøres.

Mens jeg er ved dette, vil jeg lige berøre et par ting, der måske befinder sig på grænsen imellem det ydre og det indre, og som har noget at gøre med mødedisciplinen. Der findes i forretningsordenens § 29, stk. 2, en bestemmelse, der siger, at finder formanden et medlems ytringer utilbørlige, kan han kalde vedkommende til orden. Efter min mening burde der stå: bør han kalde vedkommende til orden. Sådan er det i det norske stortings forretningsorden § 33, og sådan er det i andre parlamenters forretningsorden. Jeg mener — og jeg har jo selv oplevet det — at der forekommer, heldigvis sjældent, men der forekommer utilbørligheder, som ikke bliver påtalt, og det forekommer, at der smutter en glose ud med tilføjelsen: ja, jeg ved jo godt, at det må jeg ikke sige, men . . . o. s. v. Det er endda forekommet for ikke så længe siden, at det samme er sket inden for den samme tale i løbet af relativt få minutter. Jeg mener, at tingets værdighed i en sådan situation kræver, at også det bliver påtalt, om ikke straks når det sker, så i hvert fald når talen er sluttet.

Det andet punkt i denne forbindelse drejer sig om roen i salen. Der står ikke noget sted i forretningsordenen, at der skal være ro i salen, eller at formanden skal påtale, når der ikke er ro i salen. Grunden til, at det ikke står der, er formentlig den, at det er en selvfølge. Men efter min mening varetages denne selvfølgelige pligt med så megen hensyntagen og liberalitet fra den højtærede formands side, at det er overdrevet. Efter min mening er det en utilbørlighed ikke blot over for taleren, men også over for de tilhørere, som måtte have ulejlighet sig herhen, og som derfor må antages gerne at ville høre noget af, hvad der foregår, at der snakkes så meget, så højt og så længe, at det er vanskeligt at koncentrere sig om, hvad der bliver sagt fra talesstolen, og det kan på grund af dårlig akustik o. s. v. ofte være vanskeligt nok i forvejen.

I virkeligheden bør der overhovedet ikke være tale om anden form for samtale end hviskende bemærkninger fra den ene stol til den anden eller med en, der står imellem stolene og bøjer sig ned over de siddende.

Den uskik, som hersker med, at man står op i klynger i mellemgangene og snakker højt i lange perioder, er efter min mening så utilbørlig, at jeg vil håbe, at kravet om varetagelse af tingets værdighed må give sig udtryk ikke mindst på dette område.

Inden jeg går over til de større punkter, er der et par ting, jeg yderligere vil nævne. Der kommer jo nu til at stå i forretningsordenen, at vi skal have en ugeplan. Det er såre godt — for nye medlemmer har det vist været betragtet som en selvfølge — men jeg synes endda, at det ville være svært rart, hvis vi fik den noget tidligere. Det har flere gange været berørt, og jeg har heller ikke selv kunnet lade være med nogle gange at kritisere, at når vi får store, vanskeligt tilgængelige lovforslag, ofte med forudgående betænkninger, som skal studeres, er det i virkeligheden lidet ansvarligt at forlange, at man skal kunne behandle dette stof med ganske få dages varsel — fra en onsdag, torsdag eller fredag i den ene uge til tirsdag eller onsdag i den næste. Der burde være mulighed for også på dette område at få indført en langtidsplanlægning — med alle mulige forbehold naturligvis. Det burde være muligt, at man fik et varsel flere uger i forvejen, så vidt det overhovedet kan gøres, når der er store og vanskelige ting under opsejling.

Så er der et spørgsmål i forbindelse med § 17 om behandlingen af andre selvstændige forslag. Det er tanken nu, at disse forslag skal behandles efter reglerne for første og tredje behandling, dog sådan, at forslag til folketingets beslutning, der kommer som indstillinger fra udvalg, skal gå efter reglerne for anden og tredje behandling. Jeg henstiller, at man overvejer, om ikke den sidste regel burde gælde for alle forslag til beslutning. Jeg synes i virkeligheden, det er noget betænkeligt, at forslag til beslutning fra regeringen eller fra medlemmer ikke den første gang, de er til behandling, kan blive behandlet efter reglerne for anden behandling, sådan at man altså allerede dér kan gå i enkeltheder. Jeg kan ikke rigtig se, at der er nogen grund til, at reglerne skulle være forskellige for forslag til beslutning.

Jeg kommer så til det, der af den højtærede formand vist har fået overskriften „koncentration af forhandlingerne“. Jeg er i allerhøjeste grad tilhænger af, at forhand-

[Johan Asmussen.]

lignerne koncentrereres; men på den anden side er der den fare, at forhandlingerne i det høje ting kan udvikle sig til en formalitet.

Må jeg allerførst i denne forbindelse sige, at vil man koncentrere forhandlingerne, er der et par ting, man i hvert fald kunne gøre noget ved. Det forekommer mig, at den skik, at genfremsættelser kræver en helt ny førstebehandling, og at de også udnyttes til en helt ny førstebehandling, er urimelig. Når et lovforslag genfremsættes, er der som regel ikke sket noget nyt af betydning; det er i virkeligheden blot et gummistempel, det skal have for at kunne vægme op igen og gå videre i det nye folketingsår. Her burde man finde et system, som afskærer fra, at der bruges nogen videre tid til første behandling.

Med hensyn til spørgetiden foreligger der forslag om en udmærket koncentration af forhandlingen. Jeg kan i høj grad tilslutte mig forslaget om den ledsagende skriftlige begrundelse, men jeg vil gerne henstille, at man ændrer vendingen, at de „kan“ være ledsaget, til, at de normalt „skal“ eller „bør“ være ledsaget af en skriftlig begrundelse, måske med tilføjelsen: „hvis dette er nødvendigt til forståelsen af baggrunden for spørgsmålet.“ Jeg har tit haft ondt af de højtbarede ministre, når de fik et spørgsmål uden i virkeligheden at kende baggrunden, og jeg har ærlig talt ofte beundret, at de har været i stand til tilsyneladende uforberedt at give et fyldigt svar. Jeg synes også, det er helt i orden til fremme af koncentrationen, at den eventuelle mundtlige begrundelse kun bliver på to minutter, selv om det måske somme tider kan blive noget vanskeligt.

Jeg kommer så inden for koncentrationsproblemet til taletiden i al almindelighed. Her vil jeg gerne — endnu må jeg jo anmode om tilladelse — komme med et par citater fra Jyllands-Posten i går, hvor der under rubrikken „En mening“ var en fortrinlig artikel af det ærede medlem hr. Holger Eriksen. Den begynder med følgende:

„Det forlyder, at et underudvalg fra folketingets udvalg for forretningsordenen vil foreslå, at taletiden for partiernes ord-

førere ved et forslags første behandling nedsættes til 10 minutter.“

Det ærede medlem hr. Holger Eriksen fortsætter med en argumentation herimod og siger så:

„Men nedsætter man taletiden til 10 minutter, havner man efter min opfattelse i den modsatte grøft, thi skal principielle synspunkter motiveres, er de 10 minutter absolut ikke tilstrækkelige. De giver kun plads for de hævdvundne klicheer, som ikke øger tingets værdighed. ... Og værst bliver det naturligvis for de partier, der er så små, at de ikke er repræsenteret i udvalgene. Ved første behandling er der ikke tid til, at de kan få deres meninger frem, og ved anden behandling drejer diskussionen sig naturligvis først og fremmest om det, der er opnået enighed om.“

Artiklen slutter med følgende:

„Alt i alt er jeg af den opfattelse, at det hverken er hensigtsmæssigt eller tvungende nødvendigt, at man giver sig til yderligere at begrænse taleretten i folketinget. Man kan jo også af bekvemmelighedsgrunde skære så meget bort, at man risikerer, at der kommer vælgere, som siger: lad os så tage resten med.“

Det var altså det ærede medlem hr. Holger Eriksen, og det er stort set som talt ud af mit og mit partis hjerte. Vi finder, at der er overordentlig meget rigtigt i det, der her er sagt, men så kan det jo undre at se det ærede medlem som medunderskriver, som medlem af det samlede udvalg for forretningsordenen, der foreslår taletiden nedsat til 10 minutter o. s. v. Jeg skal ikke nægte, at jeg svært godt kunne lide at vide: hvad er forklaringen på det? Er den tale fra det ærede medlem hr. Holger Eriksens side da ikke holdt i udvalget? Har han ikke gjort de synspunkter gældende dér eller hvad?

Jeg er på den ene side ganske enig i, at talerne naturligvis principielt bør være så korte som muligt. Bortset fra den første ordførertale bør man naturligvis undgå at indlade sig noget videre på, hvad forslaget drejer sig om. Det forekommer mig, at man meget ofte forsynder sig herimod. Jeg mener også i høj grad, at man bør undgå gentagelser af andres argumenter. Talerne skal altså være så korte som muligt. Det kan jeg

[Johan Asmussen.]

sagtens stå og sige, tænker alle de ærede medlemmer, for er der noget, der falder mig svært, er det det. Det skal jeg villigt indrømme. Det har måske bl. a. den forklaring, at jeg ikke plejer at møde med manuskript, bl. a. fordi jeg ikke har tid til det. På den anden side er jeg altså som sagt ganske enig med det ærede medlem hr. Holger Eriksen, når han i Jyllands-Posten skriver, at det kan være direkte farligt for tingets værdighed, hvis taletiden tvangsmæssigt bliver skåret så langt ned, at det er endnu vanskeligere at undgå klicheerne.

Nu taler vi her om taletider, som om 20 minutter er så forfærdelig længe. Andre steder er taletiden imidlertid, hvis den er fastsat, 1 time. Nogle steder er der overhovedet ikke fastsat nogen generel taletid, hvorimod der er mulighed for at fastsætte den for hver enkelt sag og foretage visse begrænsninger. Så forfærdelig farligt er det altså vist ikke herhjemme. Nej, det, man måske skulle prøve at komme bort fra — og som i realiteten er forbudt i forbunds-dagens forretningsorden og i hvert fald i den nye hollandske forretningsorden — er oplæsning af manuskripter. Jeg er klar over, at jeg vist her rører ved noget brandfarligt stof. Det har vist tidligere været forbudt her i folketinget. Jeg ved ikke, hvorfor man ophævede det, men meget taler for, at man skulle overveje at nærme sig en sådan regel.

Hvad angår konsekvenserne af en nedskåret taletid, særlig ved første behandling, er det givet, at det særlig går ud over de små partier, som ikke er udvalgsberettigede, og som ved første behandling i realiteten har deres eneste chance for at kunne sige noget, som dog muligvis kunne øve en og anden indflydelse eller vække en tanke under udvalgsarbejdet. Der svares hertil: ja men så kan I jo komme ved anden behandling, dér kan man frit boltre sig. Det er imidlertid en kendsgerning, at når først sagen har været igennem udvalgsbehandlingen, er den i realiteten færdig og skåret til.

Det, der kan siges ved anden behandling, har uendelig ringe betydning, det er i virkeligheden en ren illusion. Jeg mener derfor, at man, hvis man vil fastholde forslaget om 10 minutter ved første behandling, burde have en særlig regel for ordførere for par-

tier, der ikke i henhold til forretningsordenen har ret til repræsentation i 17 mands udvalget. De bør have lov at beholde de 20 minutter.

Tanken om større anvendelse af korte bemærkninger har vor fulde tilslutning. Jeg synes endda, det ville være forfriskende, hvis der ligefrem var mulighed for superkorte replikskifter indimellem. Det er vist muligt i Norge, og det er i hvert fald meget almindeligt i forbundsdagen i Bonn, ved jeg.

Så kommer jeg til hele spørgsmålet om udvalgene. Vi er noget betænkelige ved tendensen i en væsentlig udstrækning af anvendelsen af faste udvalg, selv om der jo er meget, der kan tale for at gå den vej, og det ender vel også med det. Jeg kan godt se, at det i mange henseender er så praktisk. Det, man nu gør ved denne lejlighed, er dog ikke så overvældende, en udvidelse med 2 faste udvalg, så det skal jeg ikke opholde mig meget ved.

Derimod vil jeg lige gøre en bemærkning om systemet med stedfortrædere. Jeg synes, det er helt naturligt, at man indfører muligheden af stedfortrædere i de faste udvalg, men vil da henstille, at man indfører det samme i alle andre udvalg. Jeg kan ikke se, hvorfor i alverden medlemmerne af alle udvalg ikke skulle have mulighed for at lade sig repræsentere. Jeg har ikke indtryk af, at det er alt for sædvanligt, at alle 17 medlemmer møder altid og hver gang, og jeg er klar over, at det på ingen måde er, fordi de forsømmer det, men fordi de altså ikke kan være flere steder samtidig.

Jeg kommer så til spørgsmålet om adgangen til at blive indvalgt i udvalgene. Vore regler herom er efter min mening alt for stive og ortodokse, og den praksis, der følges, alt for partiegoistisk, også når det drejer sig om ikke-partipolitiske spørgsmål. Jeg kan ikke lade være med at nævne et eksempel fra for ganske nylig, nemlig den 19. november. I forbindelse med ligningsloven, hvori der var nogle bestemmelser om Grønlandsarbejdernes skat, gjorde jeg nogle bemærkninger om de betænkeligheder, der var fremsat af det ærede medlem hr. Knud Hertling, og betegnede det som meningsløst, at ingen af de grønlandske medlemmer havde været med i udvalget. Det ærede medlem hr. Peter Nielsen, der var ordfører, svarede mig, at man i udvalget havde været

[Johan Asmussen.]

enig om reglerne om Grønlandsarbejderne, og sagde — jeg citerer fra Folketingstidende sp. 1488 —

„... at vi efter mødet gjorde det ærede medlem hr. Knud Hertling opmærksom på, at han kunne henvende sig til udvalget. Vi har ikke modtaget en sådan henvendelse.“

Dertil svarede Knud Hertling — jeg citerer fra Folketingstidende sp. 1492 —

„... at vi efter første behandling af lovforslaget havde en samtale, hvori jeg fremsatte ønske om at kunne medvirke i udvalget. Vi var enige om, at det var der ikke nogen mulighed for, da vi ikke havde nogen udvalgsplads.“

Videre siger han:

„... vi har ikke modtaget nogen invitation til at gøre vore synspunkter gældende i udvalget.“

Det ærede medlem hr. Peter Nielsen svarer hertil kun, at der må foreligge en misforståelse — sp. 1494 —:

„Et folketingsudvalg henvender sig jo ikke til et råd el. lign. ... vi havde regnet med, at man gennem Grønlandsrådet henvendte sig til ligningsrådet. Men jeg kan trøste det ærede medlem med, at selv om vi havde fået henvendelsen, havde det næppe ændret den afgørelse, udvalget traf.“

Jeg må sige, at den sidste bemærkning forekommer mig så utilbørlig, at det er ufatteligt, at den overhovedet kan fremkomme fra noget medlem af folketinget. Den er udtryk for en total mangel på forståelse af, hvad demokrati er, og hvad det kræver af sine udøvere. Vi har bestemmelser i grundloven om, at der skal være repræsentanter for Grønland og Færøerne, og så forekommer det mig aldeles urimeligt, at det ikke er en fuldkommen selvfølge, hver gang der overhovedet er noget om Grønland eller Færøerne i en lov, at et af de pågældende medlemmer på en eller anden måde bliver praktiseret ind i udvalget. Det kan ikke være sværere, end at det kan gøres.

Jeg kommer så endelig til det ændringsforslag, som er stillet af mit parti, og som jo drejer sig om, at ethvert medlem af folketinget har ret til at overvære udvalgenes møder som tilhører. Nej, jeg må af-

bryde mig selv. Det, jeg først vil behandle, er det forslag, som udvalget har fremsat, og som drejer sig om den adgang, som man nu giver forslagsstilleren eller ordføreren for forslagsstillerne til udvalg.

Det var det forslag, de uafhængige stillede i et par omgange, og nu har man altså imødekommet denne tanke. Det bør jeg vel for at være høflig sige tak for, men jeg gør det uden nogen større taknemlighed, fordi det efter min mening er en fuldkommen selvfølge. Ikke ét almindeligt menneske har kunnet forstå, at det overhovedet kunne lade sig gøre, at den, der har fremsat et forslag i folketinget, ikke skulle være med til at arbejde med det i udvalget.

Der er en tilføjelse i det sidste punktum i dette forslag, der siger, at foranstående gælder dog ikke, hvis et medlem af forslagsstillerens parti er indvalgt i udvalget. Man forstår jo i og for sig godt, hvorfor det er sat på. Jeg synes, at det er udtryk for, at man er alt for bange for at være lidt large for ikke rent ud at sige lidt demokratisk, for det er nemlig i al enkelhed det, det drejer sig om.

Man har været inde på, forstår jeg, at give adgang for presse, radio og TV ved udvalgmøderne. Jeg forstår ikke rigtig den formulering, man har givet den tanke, som man altså ikke har villet fremsætte formelt, for efter det går det åbenbart ud på alene at give pressen, radio og TV adgang. Der må da foreligge en lapsus på to leder.

For det første, hvis man vil holde et møde offentligt, så må det principielt være uden begrænsning bortset fra pladsforholdene; så kan man ikke kun give pressen adgang. Jeg ved ikke, om man har tænkt sig, man skulle stille en liste op for de journalister eller de aviser, der skulle have adgang. Det må være offentligt ligesom i retten, og så kan pressen komme, og så kan andre komme. Der kunne være tale om offentlige orienteringsmøder forud for eller efter et lukket møde, f. eks. efter de regler, som man også bl. a. har i forbundsdagen i Bonn.

Men også på en anden led må der, om jeg så må sige, foreligge en lapsus, for man kan da ikke have tænkt sig at give pressen

[Johan Asmussen.]

adgang og ikke de menige folketingsmedlemmer. Vil det sige, at vi skulle opleve det syn, at der i et udvalgsværelse myldrer en 20-30 journalister ind, medens vi andre menige må stå rent ud sagt med næsen mod ruden? Det kan vist ikke have været gennemtænkt helt til bunds.

På den baggrund er det, at de uafhængige har stillet deres ændringsforslag om, at ethvert medlem af folketinget må have adgang til ethvert udvalgsmøde, når det ikke udtrykkeligt og undtagelsesvis er bestemt af udvalget, at mødet skal være helt lukket. Denne tanke er efter min mening så selvfølgelig, at det måske er derfor, at der ikke står noget og aldrig mig bekendt har stået noget i forretningsordenen om, at folketingets medlemmer ikke havde adgang. Jeg har tit haft lyst til at prøve eksperimentet og banke på døren til et eller andet udvalgsmøde og sige: goddag, her er jeg, må jeg sætte mig ned inden for døren?

Men nu holder jeg ikke så meget af at provokere og sætte mine ærede kollegaer i en vanskelig situation... (*Indenrigsministeren* [Hans Hækkerup]: Det er ikke spor vanskelig!). Det er ikke spor vanskelig, siger den højtærede indenrigsminister. Næ, han er jo vant til at klare enhver situation med større eller mindre omtanke. Men jeg er sikker på, og jeg er også klar over, hvordan situationen ville blive klar, men jeg gør opmærksom på, at der ikke står noget om, at medlemmerne ikke har adgang. Det kunne egentlig være den eneste motivering for, at vi skulle have undladt at stille dette ændringsforslag, for derved erkender vi til en vis grad, at reglen er anderledes i dag. Men i hvert fald er praksis jo nok sådan, at det nok ikke ville kunne lade sig gøre.

Vi har motiveret vort ændringsforslag i bemærkningerne dertil, og dem skal jeg henvise til. Men nu har jeg med spænding mødeset, hvilke saglige argumenter der her ved behandlingen i tinget skulle kunne anføres imod vort standpunkt, og jeg har

— ikke til nogen overraskelse — konstateret, at der i hvert fald ikke er blevet fremført noget som helst sagligt argument. Ja, nu ved jeg ikke, om jeg skal sige det ærede medlem hr. Bombholt eller den højtærede formand i øjeblikket, men den højtærede formand sagde, at han ikke kunne gå med til en sådan regel af hensyn til de små partier på fra 2 til 5 medlemmer, for de kunne ikke overkomme alle de mange udvalg.

Dér må jeg jo sige, at det skal vi nok selv finde ud af. Vi behøver ikke hverken den højtærede formand eller nogen andre til at hjælpe os med at tilrettelægge vor arbejdstid; men det glæder mig, at det blev sagt, for deri ligger, at der er ikke noget som helst sagligt argument imod, ud fra det simple synspunkt: hvad er et udvalg? Det er simpelt hen folketinget i arbejde, af tekniske og praktiske grunde på en sådan måde, at en lille kreds må sætte sig hen og forhandle rent ud sagt i en krog for sig selv; men det er folketinget, der arbejder, og derfor må ethvert medlem af folketinget have adgang til at følge med i alt, hvad der foregår derinde.

En vis sympati sporede jeg hos det ærede medlem hr. Skytte, men jeg forstod, at det, at man ligefrem skulle gå så vidt som at tage standpunkt ud fra den sagligt betonedede sympati og stemme for, det kan vi ikke vente os.

Må jeg til slut gøre en bemærkning om sekretærhjælpen til partierne. Det er jo ikke noget, forstår jeg, der direkte er taget med i indstillingen, men lad mig sige, at vi er ikke så forfærdelig begejstrede for halve damer. Der foreslås jo for et lille parti som vort en halvdagsdame, medens de andre får en hel og op til 4. I virkeligheden burde det snarere være tværtimod. Som den højtærede formand sagde før, er det svært for de små partier at overkomme arbejdet, og derfor var der mere brug for, at de små partier fik virkelig effektiv og kvalificeret medhjælp. Men i alle tilfælde synes jeg, at skal vi have sekretærhjælp,

[Johan Asmussen.]

skal det ikke være mindre end et helt menneske; jeg håber også, man kan finde ud af det.

Ja, jeg gør mig jo ikke mange illusioner om, hvordan det vil gå vort ændringsforslag, men én ting er jeg helt sikker på: bliver det ikke vedtaget i dag, så kommer der den dag, hvor det bliver vedtaget, fordi det simpelt hen ikke i længden lader sig afvise.

Niels Westerby: Efter min opfattelse betegner de foreslåede ændringer af det høje tings forretningsorden et betydeligt fremskridt og kan gøre det nemmere i fremtiden at gennemføre tingets arbejde. Det gælder især reglerne om begrænsning af taletiden. Hvis jeg endnu havde en sidste rest af tvivl i mit sind, om det var rigtigt at beskære taletiden, så har det ærede medlem hr. Johan Asmussens indlæg for nylig fuldstændig skaffet den ud af verden.

Jeg mener i øvrigt også, der er store fremskridt med hensyn til sekretærhjælp og på mange andre punkter, og skal indskrænke mig til kun at behandle to spørgsmål.

Det første er tiltaleformen. Jeg er ikke tilhænger af tiltaleformen „det ærede medlem hr.“. Den har hele tiden forekommet mig kunstig, og jeg har i den tid, jeg har været medlem af tinget, haft meget svært ved at vænne mig til at bruge denne form. Det, det drejer sig om, er den sande værdighed for denne rigets fornemste forsamling, og hvis denne sande værdighed er til stede, behøver man ikke „det ærede“ til at pynte den med. Hvis den sande værdighed ikke er til stede, ja, så er det jo lidt komisk at bruge vendingen „det ærede medlem.“ Det er min opfattelse, at hvis man i sin omtale siger noget nedsættende, noget nedvurdrende, noget uværdigt, ja, så er det i virkeligheden uærligt og komisk at bruge vendingen „det ærede medlem“, og hvis man siger noget, der er værdigt og besindigt og fornuftigt, kort sagt et godt indlæg under forhandlingerne, så er det ganske overflødig at bruge vendingen „det ærede“; jeg er altså stærk tilhænger af, at man afskaffer denne form for omtale her i det høje ting.

Dernæst vil jeg gerne sige, at jeg synes, de uafhængiges ændringsforslag om, at ethvert medlem skal have adgang til at overvære

udvalgs møder, er et godt forslag. Jeg mener, det er rigtigt, at alle partier får en mulighed for at orientere sig om udvalgenes arbejde, uanset om de har egentlige medlemmer af udvalget eller ej, således, at de ved, hvad der dér foregår, og derfor mener jeg, at ændringsforslaget bør vedtages.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslaget uden for betænkningen af Johan Asmussen m. fl. (se sp. 2362) forkastedes med 132 stemmer mod 9; 9 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslaget i betænkningen vedtoges med 89 stemmer mod 62.

§ 1, således ændret, og § 2 vedtoges uden afstemning.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Bomholt: Jeg foreslår, at sagen henvises til fornyet behandling i udvalget for forretningsordenen.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om økonomisk samordning [af Stetter m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 72) findes i tillæg A, sp. 943, fremsættelsen i tidenden sp. 1448).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Økonomiministeren (Ivar Nørgaard): Alle-rede da en af forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Stetter, den 17. november i år her i folketinget stillede mig det spørgsmål, om jeg ville foranledige en ændring i loven om økonomisk samordning, således at Butikshandelens Fællesråd kunne opnå repræsentation i det økonomiske råd, havde jeg lejlighed til at gøre nærmere rede for regeringens syn på denne sag. Jeg sagde den-